

Nr 110.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av ett markbytesavtal mellan kronan och Göteborgs stad m. m.; given Stockholms slott den 13 februari 1931.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Carl Ekman.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 13 februari 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för försvarsdepartementet, statsministern Ekman anför:

Genom brev den 23 maj 1890 uppdrog Kungl. Maj:t åt arméförvaltningens artilleri- och fortifikationsdepartement att genom Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län låta på de av grosshandlaren J. J. Ekman i avgivet anbud föreslagna villkor med honom träffa avtal om förvärvande av hans rättigheter till landeriet Kviberg invid Göteborg ävensom vidtaga övriga för besittningsrättens överlåtande på kronan erforderliga åtgärder. Enligt avhandling den 5 juli 1890 förvärvades i anledning härav

Bihang till riksdagens protokoll 1931. 1 saml. 95 häft. (Nr 110—111.) 374 51 1

för kronans räkning från grosshandlaren Ekman för ett belopp av 323,000 kronor besittningsrätten till de åt honom av Göteborgs stad upplåtta landerierna under nr 4, 5, 6, 7 och 8 i stadens tolfte rote, det sistnämnda innefattande jämväl den därmed förenade mark av landeriet nr 9 i samma rote, ävensom äganderätten till samtliga grosshandlaren Ekman tillhöriga byggnader och förbättringar å nämnda landerier, varjämte i köpeavtalet, enligt därå den 14 mars 1891 gjord påteckning, jämväl utan särskild betalning ingick besittningsrätten till ett till grosshandlaren Ekman upplåtet, landeriet nr 6 tillhörigt område av lägenheten nr 42 Storeborg om 1 tunnland 4 kappland. Köpeskillingen skulle av tillgängliga medel förskjutas för att framdeles ersättas av infutna belopp för den s. k. kommandantsängen vid skansen Kronan, vars försäljning riksdagen enligt skrivelse den 3 maj 1890 (nr 45) medgivit under förutsättning, att Kungl. Maj:t beslutade, att landeriet Kviberg (omfattande förberörda områden) skulle av kronan inköpas för att användas till förläggningsplats för ett nytt kasernetablissemang åt Göta artilleriregemente ävensom till exercisplats åt samma regemente. Härutinnan fattade Kungl. Maj:t ytterligare beslut den 21 november 1890.

Dessförinnan eller den 23 januari 1890 hade stadsfullmäktige i Göteborg beslutat, att därest grosshandlaren Ekman på kronan överläte besittningsrätten till ovannämnda landerier och tillökningar för egendomarnas användande till nytt kasernetablissemang och övningsfält för Göta artilleriregemente, stadsfullmäktige icke komme att i anledning av sådan överlåtelse begagna sig av sin lösningsrätt till egendomarna; och den 28 april 1891 utfärdade stadens drätselkammare upplåtelsebrev till kronan å samma egendomar eller landerierna nr 4, 5, 6, 7 och 8 i tolfte roten enligt den år 1769 för storskifte upprättade kartan över landeriet Kviberg, i areal innefattande tillhoppa 304 tunnland $\frac{1}{2}$ kappland, och ovannämnda tillökningar till landerierna nr 6 och 8, tillhoppa 1 tunnland 27.76 kappland, under villkor, att kronan skulle i årlig avgäld för landerierna med tillökningar utgöra dels i spannmål, hälften råg och hälften korn, att lösas efter varje nästföregående års markegångstaxa i länet, tillhoppa 103 hektoliter 8 liter, dels ock dessutom för landeriet nr 8 i penningar 32 kronor 43 öre, samt att kronan härförutom skulle utgöra utskylder och besvär, som vore eller kunde bliva för landeriet ålagda, varibland ej mindre den väghållningsskyldighet, som då ålåg landerierna, än även det ytterligare deltagande i underhållet av stadens allmänna vägar, som framdeles kunde varda fastställt.

Mot fullgörande av vad sålunda stadgats, skulle kronan äga obehindrad besittnings- och nyttjanderätt till landerierna, men om kronan framdeles skulle vilja till annat ändamål än till kasernetablissemang och exercisfält för Göta artilleriregemente använda eller till annan person avstå och överlåta någondera eller alla egendomarna, ålåg det kronan att, enär grunden vore staden tillhörig, till staden hembjuda den till annat användande eller överlåtande ifrågasatta egendomen och förena sig med vederbörande myndighet om ersättning för kostnaderna av därå gjorda uppodlingar och förbättringar. Om det då icke prövades nödigt och nyttigt att för staden in-

lösa berörda uppodlingar och förbättringar, ägde kronan bibehålla besittningsrätten till sådan egendom för användande på uppgifvet sätt eller avstå och överlåta densamma på annan person, vilken dock vore skyldig att genast därefter söka ny upplåtelse därå av drätselkammaren.

Den 19 maj 1891 beviljade rådstuvurätten i Göteborg lagfart för Kungl. Maj:t och kronan å byggnaderna på de till kronan upplåtna landerierna.

Under tiden därefter hade Göteborgs stad så utvidgats i riktning mot landeriet Kviberg, att nästan hela det därintill gränsande område, som omfattades av stadens 20:e rote, var till byggnadsföretag utnyttjat. Detta förhållande föranledde, för att icke stadens utvidgning skulle hämmas, stadens myndigheter att söka förskaffa staden ytterligare byggnadsmark med anslutning till nämnda rote, och inledde stadens drätselkammare i sådant syfte underhandlingar med chefen för Göta artilleriregemente angående förvärvande från kronan och regementet av besittningsrätten till en del av landeriet Kviberg. Dessa underhandlingar ledde till avslutandet, under förbehåll av vederbörligt godkännande, av ett den 9 och den 24 januari 1922 dagtecknat bytesavtal mellan staden genom dess drätselkammare, å ena, samt regementschefen å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, å andra sidan. Sedan arméförvaltningens artilleri- och fortifikationsdepartement hos Kungl. Maj:t hemställt om godkännande av berörda avtal, underställdes ärendet riksdagens prövning (proposition nr 47 till 1923 års riksdag). I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag bemyndigade riksdagen (skrivelse nr 94) Kungl. Maj:t att godkänna avtalet. Detsamma blev härefter av Kungl. Maj:t den 27 april 1923 godkänt.

Detta avtal (bilagt nyssnämnda proposition nr 47) innebar, bland annat, följande. Med den rätt, kronan enligt upplåtelsehandlingen den 28 april 1891 ägde till vissa delar av landeriet Kviberg, avstod kronan till staden två å en avtalet bifogad karta med röd färg betecknade markområden, det ena om 575,400 kvm. och det andra om 6,890 kvm., tillhoppa 582,290 kvm. Därjämte överlät kronan äganderätten till de å nämnda områden befintliga byggnaderna. Staden överlät till kronan med samma rätt, som kronan enligt nämnda upplåtelsehandling ägde till återstoden av landeriet Kviberg, två å kartan utmärkta markområden, det ena med gul färg om 453,190 kvm. och det andra med grön färg om 152,150 kvm., tillhoppa 605,340 kvm. Vidare överlät staden äganderätten till de å det med gul färg betecknade området uppförda, staden tillhöriga byggnaderna. I stället för vissa byggnader, belägna dels å en till staden överläten, med nr 10 betecknad lägenhet, och dels å förenämnda område om 6,890 kvm., skulle staden på platser, som av kronan anvisades, uppföra eller bekosta motsvarande byggnader med bostadslägenheter. Dessutom skulle staden bekosta dränerings- och planerings- m. fl. arbeten å de till kronan upplåtna områdena, omläggning och nyanläggning av vägförbindelser samt uppsättning och underhåll av stängsel i gränslinjen emellan det till staden upplåtna större området och regementets mark. Staden medgav regementet vissa rättigheter, såsom att fort-

farande förfoga över de till staden upplätta byggnader och därtill hörande områden, till dess de byggnader, som skulle ersätta de tidigare, bleve färdiga. Med sist angivna begränsning i fråga om tillträdesdag blev denna i övrigt å ömse sidor bestämd till den 1 januari 1927, eller tidigare enligt överenskommelse mellan drätselkammarens andra avdelning och regementschefen. Samma årliga avgäld, som kronan förut haft att till staden erlägga, skulle efter bytet utgå.

En viss förändring ägde sedermera rum i avseende å formen för den markupplåtelse, vilken enligt nyssberörda avtal skett till kronan. Med anledning av att kronan ej kunde erhålla lagfart å de byggnader, som voro belägna å de kronan genom avtalet tillbytta markområdena, avslöts mellan chefen för Göta artilleriregemente och Göteborgs stads drätselkammare den 26 mars 1930 ett avtal av innebörd, att staden utan ersättning med äganderätt — i stället för med ständig besittningsrätt — till kronan överlät de ifrågavarande i 1922 års avtal avsedda områdena dock under villkor, bland andra, att områdena skulle användas för Göta artilleriregementes behov, samt att, därest kronan framdeles skulle vilja till annat än nyssnämnda ändamål använda eller till annan person överlåta områdena, i fråga om kronans hembudsskyldighet och stadens lösningsrätt m. m. skulle gälla vad i sådant hänseende stadgats i upplåtelsehandlingen den 28 april 1891. I ett annat likaledes den 26 mars 1930 mellan nämnda kontrahenter träffat avtal stadgades, att det förra avtalet av samma dag icke i övrigt skulle föranleda ändring i kronans och stadens rättigheter och skyldigheter enligt 1922 års bytesavtal. Ifrågavarande två avtal blevo, sedan desamma den 24 april 1930 godkända av stadsfullmäktige i Göteborg, den 20 juni samma år godkända av Kungl. Maj:t.

Uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 29 januari 1931 hava arméförvaltningens artilleri- och fortifikationsdepartement meddelat, att underhandlingar sedan åtskilliga år tillbaka förts mellan kronans myndigheter och Göteborgs stad angående ett nytt markbytesavtal. Sedan stadsfullmäktige i Göteborg beslutit att från och med år 1927 avse ett område vid Kviberg till begravningsplats, vari skulle ingå 12.5 hektar av Göta artilleriregementes övningsfält, hade efter förhandlingar mellan chefen för nämnda regemente och stadens drätselkammare under år 1927 träffats ett preliminärt avtal om byte av mark, varigenom begravningsplatsens utvidgning skulle möjliggöras. Detta avtal hade emellertid av artilleri- och fortifikationsdepartementen på vissa skäl icke ansetts böra föreslås till godkännande från kronans sida. Vid de härefter mellan regementschefen och stadens drätselkammare förda underhandlingarna uppstod fråga om betydande utvidgningar av båda kontrahenternas prestationer i förhållande till vad år 1927 avsetts.

De sålunda fortsatta förhandlingarna i ämnet hava resulterat i ett den 2 december 1930 dagtecknat avtal mellan chefen för Göta artilleriregemente, å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, å ena, samt Göteborgs stad genom dess drätselkammare, å andra sidan. Detta avtal, som är giltigt endast

under förutsättning, att detsamma godkännes av Kungl. Maj:t och kronan samt stadsfullmäktige i Göteborg före den 1 juli 1931, har av stadsfullmäktige godkänts den 18 december 1930. Avtalet torde få fogas såsom bilaga (Bil. A) vid statsrådsprotokollet rörande detta ärende.

I nyssnämnda skrivelse den 29 januari 1931 hava *arméförvaltningens artilleri- och fortifikationsdepartement* underställt Kungl. Maj:ts prövning frågan om godkännande av berörda den 2 december 1930 träffade avtal samt därvid rörande innebörden av detsamma och vad därmed äger samband anført följande.

Arméförvaltningens artilleri- och fortifikationsdepartement.

Enligt avtalet överlämnade kronan till staden vissa av kronan enligt 1890 års upplåtelse med s. k. ständig besittningsrätt innehavda områden av landet Kviberg m. m. norr och söder om Kvibergsvägen med en areal av sammanlagt 39.91 hektar jämte å områdena söder om Kvibergsvägen befintliga kronan tillhöriga åbyggnader, bestående av 15 boningshus med tillhoppa 91 eldstäder jämte uthus, en bad- och tvättinrättning och ett växthus. Vidare skulle till staden överlätas den genom regementets försorg tidigare anlagda bron över Sæveån, dock med kronan förbehållen rätt att nyttja densamma, så länge den bibehölles. Slutligen hade kronan i avtalet fritagit staden från dess i 1922 års avtal påvilande skyldighet till flyttning av elektriska kraftledningar från regementets övningsfält, uppsättande av hägnad mellan vissa kronans och stadens områden, anläggning av en utom övningsfältet liggande väg samt kompensation för åbyggnaderna å lägenheten nr 10 och den s. k. Stallmästaregården, vilka överlätits till staden genom 1922 års avtal. Stadens fritagande från berörda skyldigheter utgjorde huvudsakligen en följd av i avtalet införda övriga bestämmelser.

Staden överlämnade till kronan med äganderätt dels inom stadsdelarna Kviberg och Utby i Göteborg belägna områden om cirka 61.5 hektar och dels ett inom stadsdelen Kviberg beläget område om cirka 0.12 hektar. Områdena om cirka 61.5 hektar vore belägna invid samt norr och väster om regementets nuvarande övningsfält. Några staden tillhöriga byggnader funnes ej å områdena. Genom dessa områden tillfördes regementet en betydande övningsterräng, särskilt användbar för körövningar i terräng och övningar av taktisk natur.

Från kronans sida hade under förhandlingarna ifrågasatts, att de ifrågasatta områdena skulle till kronan överlämnas fria från varje inskränkning i äganderätten, medan från stadens sida påyrkats den inskränkningen, att områdena — i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gällt i fråga om den år 1890 upplätta marken — av kronan endast skulle få användas för Göta artilleriregementes behov. Slutligen hade enighet vunnits, att områdena skulle till kronan överlämnas med äganderätt men tillika med det servitutet, att därå icke finge uppföras byggnader eller utföras anläggningar för annat ändamål än försvarsändamål, varjämte stadgats vissa bestämmelser om områdenas inlösen av staden eller servitutets avlösning av kronan, för den händelse områdena icke längre skulle av kronan användas för det avsedda behovet.

De sålunda avtalade överlåtelsevillkoren innebure en utvidgning av kronans dispositionsmöjligheter i förhållande till vad gällt enligt 1890 års bestämmelser. Att åter erhålla fulla exploateringsmöjligheter beträffande områdena hade för kronan icke varit möjligt, då staden för ett medgivande i sådant hänseende ifrågasatt en mycket betydande nedsättning i sina övriga prestationer. Även om det i och för sig varit önskvärt, att kronan redan

nu erhållit oinskränkta dispositionsmöjligheter för framtiden beträffande områdena, hade detta således kommit att uppvägas av en ekonomisk uppoffring, som icke för närvarande och knappast ens inom en överskådlig framtid kommit att lända kronan till motsvarande vinst. Det stadgade servitutet medgäve nämligen områdenas fulla utnyttjande för försvarsändamål eller det enda ändamål, som för närvarande behöfde tillgodoses, och de i samband med servitutet avtalade bestämmelserna, för den händelse det angivna ändamålet skulle upphöra, syntes vara skäligen och för kronans del fullt tillfredsställande.

Arméförvaltningens ombudsman hade i ett den 16 januari 1931 avgivet memorial anført, att avtalet icke gäve anledning till någon erinran från ombudsmannens sida.

Stadens övriga förpliktelser enligt avtalet bestode i följande prestationer:

a) dränering under år 1931, alternativt under åren 1931 och 1932, av den öster om kasernbyggnaderna och norr om Kvibergsvägen belägna delen av regementets övningsfält;

b) uppförande å den inom regementets område mellan Kvibergsvägen och Sæveån belägna s. k. Bellevuehöjden av ett för regementspersonal avsett bostadshus av trä, inrymmande tre lägenheter om resp. 5, 4 och 3 rum och kök m. m., samt anläggande, jämväl inom regementets område, av inhägnad trädgård kring huset, vägförbindelse från Kvibergsvägen till huset ävensom för detta erforderliga ledningar för vatten, avlopp (jämväl för w. c.) gas och elektricitet; och skulle samtliga dessa arbeten vara slutförda till den 1 oktober 1933;

c) uppförande inom ett väster om regementets kasernbyggnader beläget område, som regementet efter ikraftträdandet av avtalet komme att helt disponera, av sju, likaledes för regementspersonal avsedda, dubbelhus av trä, inrymmande sammanlagt tjugotvå 2-rums-, två 1-rums- och två 3-rumslägenheter med kök m. m., anläggande av inhägnade trädgårdar för husen, gatuförbindelse, i enlighet med uppgjort preliminärt förslag till stadsplan, över staden tillhörig mark från Kvibergsvägen till bostadsområdet samt för detta erforderliga ledningar för vatten, avlopp (jämväl för w. c.), gas och elektricitet ävensom bortledande av en genom området flytande bäck, vilka samtliga arbeten skulle vara slutförda till den 1 oktober 1933;

d) nyanläggning före den 1 oktober 1932 av två 5-meter breda vägar om resp. c:a 130 och 320 meters längd inom regementets område öster om kasernbyggnaderna;

e) avgrusning före den 1 juni 1932 av den över regementets område mellan Kvibergsvägen och förut omnämnda bron över Sæveån framdragna vägen;

f) underhåll av sistnämnda väg å bron över Sæveån;

g) övertagande av den kronan såsom innehavare av mark utmed Kvibergsvägen eventuellt åliggande renhållningen av nämnda väg;

h) utbetalning den 1 oktober 1931 av en ersättning å 1,000 kronor till arrendatorn av den inom regementets område söder om Kvibergsvägen belägna lägenheten Bellevue för stadens tillträde den 1 oktober 1931 av genom avtalet till staden återlämnade delar av den till den 1 november 1945 utarrenderade lägenheten; och

i) utbetalning den 1 oktober 1931 till kronan av en kontant ersättning å 570,730 kronor.

Avtalets ekonomiska innebörd och värdet av kontrahenternas prestationer framginge av nedanintagna översikt. I denna vore markens värde beräknat i enlighet med ett av överlantmätaren Karl Svanbom på kronans vägnar

avgivet värderingsutlåtande av den 4 mars 1930, utom i fråga om ett par vid Kvibergsvägen belägna områden om tillhoppa c:a 0.87 hektar, som genom kungl. brev den 26 november 1897 avgiftsfritt upplåtits till staden för uppförande av en folkskolebyggnad. Med hänsyn till denna redan lämnade upplåtelse hade det av Svanbom angivna värdet av 8 kronor per kvadratmeter ansetts böra reduceras till 2 kronor per kvadratmeter. Vidare kunde anmärkas, att något värde å den till staden överlåtna bron ej medtagits, då kronan vunne fördelen att slippa brons underhåll.

Det av staden enligt avtalet gjorda övertagandet av kronans eventuella renhållningsskyldighet beträffande del av Kvibergsvägen hade i översikten ej upptagits till något särskilt värde, då, enligt vad gjorda undersökningar visat, dylik skyldighet, åtminstone för närvarande, icke torde föreligga.

Anmärkas borde ytterligare, att kostnaderna för i översikten såsom stadens prestationer upptagna väg-, gatu- och ledningsarbeten upptagits på grundval av kostnadsförslag, upprättade av gatu- och ledningschefen Arth. Hultman den 5 oktober 1928, av förre vattenledningschefen T. Glosemeyer den 6 oktober 1928, av överingenjören vid gasverket A. T. Hall den 10 oktober 1928 och av överingenjören vid elektricitetsverket G. H. Grauers den 12 oktober 1928.

Även borde påpekas, att inga kostnader för gasledningar liksom endast, såvitt angår blivande gatubelysning, de delar av de elektriska ledningskostnaderna, som avsågo gatubelysningen, tillgodoräknats staden vid jämförelsen mellan dess och kronans prestationer.

Slutligen finge framhållas, att de i vissa fall, då stadens prestationer enligt avtalet komme att tjäna även andra ändamål än kronans, gjorda beräkningarna av de belopp, som skulle vid avtalet tillgodoräknas staden såsom utgifter enbart för kronans behov, verkstälts efter undersökningar och förslag från stadens byggnadskontor.

Kronans prestationer:

A) Markområden	kronor 1,228,400
B) Byggnader (enligt stadsbyggmästaren E. R. Håkansons värderingsutlåtande av den 5 mars 1928)	» 236,800
C) Befrielse för staden från skyldighet att bortflytta kraftledning	» 7,900
D) D:o d:o att uppsätta hägnad	» 2,500
E) D:o d:o att omlägga väg	» 6,000
F) D:o från kompensation för åbyggnader å lägenheten nr 10 och Stallmästaregården (enligt stadsbyggmästaren Håkansons kostnadsförslag av den 20 december 1929)	» 70,600
Summa kronor 1,552,200	

Stadens prestationer:

	Beräknad	Kostnad,	Anmärkningar.
	totalkostnad	som borde tillgodoräknas staden såsom prestation till kronan	
	Kronor.	Kronor.	
A) Dränering (enligt vid avtalet fogat kostnadsförslag m. m. samt av jordbrukskonsulenten Folke Hægermark i övrigt verkställd utredning)	28,450	28,450	
B) 1) Uppförande av ett bostadshus å Bellevuehöjden (enligt stadsbyggmästaren Håkansons kostnadsförslag av den 18 april 1929)	103,050	103,050	
2) Vägförbindelse för huset	9,765	9,765	
3) Vattenledning för d:o	5,220	5,220	
4) Avlopp för d:o	1,260	1,260	
5) Elektrisk luftledning till d:o	1,080	1,080	
6) Gasledning till d:o	3,400	—	
C) 1) Uppförande av 7 bostadshus (dubbelhus) å område väster om kasernen (enligt stadsbyggmästaren Håkansons kostnadsförslag den 18 april 1929) ..	447,650	447,650	Komme framdeles att delvis betjäna även annan än av kronan disponerad mark. Behövlig bl. a. för den blivande begravningsplatsen vid Kviberg. Betjänade även annan mark än bostadsområdet. D:o.
2) Föreslagen gatuförbindelse för bostadsområdet	38,535	23,550	
3) Gatuavlopp för d:o	9,765	3,250	
4) Särskilt avlopp för d:o	8,190	8,190	
5) Förbindelseledning i blivande gata från ovannämnda gatuavloppsledning till huvudavloppsledning	52,815	550	
6) Bortflyttning av en genom bostadsområdet flytande bäck	6,825	6,825	
7) Vattenledning i blivande gata för bostadsområdet	9,820	2,050	
8) Vattenledningar inom d:o	2,000	2,000	
9) Elektrisk jordledning i blivande gata för d:o	10,680	1,050	
10) Gasledning i d:o för d:o	5,200	—	
D) Nyanläggning av vägar öster om kasernbyggnaderna	23,730	23,730	
E) Avgrusning av väg mellan Kvibergsvägen och bro över Sæveån (enligt gatuchefen Hultmans kostnadsförslag)	500	500	
F) Ersättning till arrendatorn av lägenheten Bellevue	1,000	1,000	
Summa	768,935	669,170	

Lades till summan i andra kolumnen i översikten rörande stadens prestationer det enligt förutnämnda grunder beräknade värdet av stadens marköverlåtelse eller 312,300 kronor, utgjorde summan 981,470 kronor.

Då, såsom översikten utvisade, kronans prestationer värderats till 1,552,200 kronor, motsvarade skillnaden mellan dessa belopp den i avtalet angivna kontanta ersättningen till kronan av 570,730 kronor.

Beträffande avtalet ur ekonomisk synpunkt finge artilleri- och fortifikationsdepartementen anförä, att de i det föregående berörda, till grund för avtalet liggande ekonomiska kalkylerna icke givit departementen anledning till erinran. Departementen ansåge sålunda avtalet ekonomiskt sett innebära en i och för sig skäligen uppgörelse mellan kronan och Göteborgs stad.

Vidkommande härefter avtalet ur synpunkten av därmed förknippade fördelar för lantförsvaret och särskilt Göta artilleriregemente borde följande bemärkas.

Som ersättning för de av personal, tillhörande regementet, bebodda bostadsbyggnader, vilka jämlikt avtalet skulle tillfalla staden, hade staden åtagit sig att på sin bekostnad låta uppföra åtta nya bostadshus för samma ändamål på mark, som skulle förbliva i kronans ägo. Mot de av staden uppgjorda ritningarna och beskrivningarna funnes intet att erinra, och syntes det lämpligt, att de nya bostadsbyggnadernas uppförande skedde genom stadens försorg. Genom dessa fullt moderna byggnader, vartill ritningarna granskats av fortifikationsdepartementets arkitekt, vunnes fördelen av bättre bostäder för regementets personal. Det avträdande av mark och byggnader samt det avstående från av staden tidigare åtagna förpliktelser, vartill kronan genom avtalet förbunde sig, kompenserades även i övrigt ur kronans synpunkt mer än till fullo av de nya markområden, som staden tillhandahölle, av de särskilda arbeten, som staden genom avtalet åtog sig, samt av det penningbelopp å 570,730 kronor, till vars utgivande staden förpliktade sig. Härtill komme, att det sistnämnda beloppet bleve tillgängligt för ändamål av synnerligen trängande beskaffenhet, som nedan komme att närmare beröras.

Artilleri- och fortifikationsdepartementen förordade sålunda avtalets godkännande från Kungl. Maj:ts och riksdagens sida.

Arméförvaltningens artilleri- och fortifikationsdepartement övergå härefter till frågan om användningen av ovannämnda penningbelopp, 570,730 kronor, samt anföra härutinnan:

Å den mark, som skulle avträdas till staden, vore beläget Göta artilleriregementes tyganstalts ammunitionsförråd, omfattande apteringsverkstad (laboratorium), projekttilmagasin, kruthus m. fl. byggnader.

Samtliga dessa byggnader vore föräldrade och, utom laboratoriet, uppförda av trä, vilket icke vore tillrådligt beträffande byggnader för explosiva varor. Enligt avtalet berättigades kronan att till den 1 oktober 1933 avgiftsfritt hava dessa byggnader kvarstående. Vid sistnämnda tidpunkt borde byggnaderna således vara bortförda. Rivningskostnaderna beräknades kunna täckas av värdet utav vid rivningen erhållna materialier. Före nyssnämnda tidpunkt måste nya tidsenliga byggnader för sagda ammunitionsförråd färdigställas.

Frågan om anläggandet av nytt ammunitionsförråd vore alltså en ofrånkomlig konsekvens av avtalet. Beträffande härför erforderliga byggnader hade fortifikationsdepartementet efter samråd med artilleridepartementet låtit uppgöra ett förslag, slutande å en kostnad å 300,000 kronor, varvid förrådet vore avsett att förläggas å det öster om kasernetablissemanget belägna Blåsås. Dessa kostnader ansåge departementet böra utgå av den inflytande kontanta ersättningen enligt det föreliggande avtalet. För att i rätt tid kunna färdigställa de nya ammunitionsförrådsbyggnaderna vore det av vikt, att arbetena med desamma kunde få påbörjas redan under år 1931.

Vad beträffade återstoden av den inflytande ersättningen enligt avtalet eller 270,730 kronor, hade chefen för Göta artilleriregemente i skrivelse till fortifikationsdepartementet den 5 januari 1931 föreslagit, att dessa medel måtte användas till ordnande av förläggningen å Tånga hed.

Såsom arméförvaltningen upprepade gånger vid angivande av lantförsvarets medelsbehov för Kungl. Maj:t anmält, vore förläggningförhållandena å Tånga hed i trängande behov av förbättring. De anordningar, som nu

funnes därstädes för såväl personalens förläggning och utspisning som hästarnas uppställande, vore nämligen i huvudsak oförändrade sedan den tid, då regementet hade sina övningar förlagda till högsommaren. Personalen vore sålunda förlagd i tält och hästarna uppstallade i öppna stallar. Med övningstidens förläggande till hösten — för närvarande cirka 3 veckor i september och oktober samt 2 à 3 veckor i augusti — motsvarade denna förläggning icke på minsta sätt de fordringar, som måste uppställas å en sådan. Jämförd med förläggningarna vid övriga skjutfält tedde sig, även om avsevärda brister föreläge vid sistnämnda förläggningar, förläggningen vid Tånga hed såsom ytterligt primitiv. På sätt regementschefen i sin nyssberörda skrivelse framhölle, utgjordes de förläggningsanordningar, som för närvarande stode till buds å Tånga hed, av en byggnad, vars nedre botten innehölle kök och matsal, den senare även använd till lektionsrum för officerare, och en övre våning med rum för regementsexpeditionen samt för 4 regements-officerare, av kokinrättning jämte mathallar för manskap och mindre marketenteribyggnad för underofficerare och manskap, öppna sommarstallar jämte några förrådsbyggnader. Personalen, vilken under repetitionsövningarna kunde beräknas till omkring 50 officerare, 40 underofficerare och 800 man, vore, såsom nämnts, förlagd i tält, och anstalterna för sjukvård vore synnerligen primitiva. Särskilt under höstens ofta svåra väderleksförhållanden med regn och kyla verkade en sådan förläggning nedsättande på truppens kondition. Kommittén rörande vissa trygghetsåtgärder för värnpliktiga hade även i sitt år 1928 avgivna betänkande (sid. 64 och 112) vitsordat bristen i hygieniskt avseende. Rådande missförhållande hade påtalats jämväl av general-fältläkaren. Materielvården försvårades dessutom, varför munderings- m. fl. persedlar hårt sletes. Själva tältens underhåll och ersättande bleve även i längden ekonomiskt ogynnsammare än om förläggningen ordnades i baracker.

Sedan riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts uti 1928 års statsverksproposition framlagda förslag angående utvidgning av vissa skjutfält, komme Tånga hed att fortfarande användas som förläggningsplats för Göta artilleriregemente under övningar å Remmene skjutfält. Till följd härav bleve förläggning å Tånga hed för bedrivande av skarpskjutningar och i samband därmed stående övningar allt framgent i betydande utsträckning nödvändig. Önskvärt vore därjämte, om, i den mån förhållandena det medgäve, Tånga hed — Remmene skjutfält kunde utnyttjas i större utsträckning än vad nu skedde. Ett sådant mera utsträckt utnyttjande vore dock under nuvarande förläggningsförhållanden uteslutet under den kallaste årstiden, detta i motsats till vad som gällde i fråga om vissa andra skjutfält, där övningar kunde äga rum mitt i vintern.

Chefen för västra arméfördelningen hade i avgivet yttrande över regementschefens berörda framställning av den 5 januari 1931 uttalat, att arméfördelningschefen tidigare framhållit, att överskottsmedlen å förevarande avtal i första hand borde användas för iståndsättande av Göta artilleriregementes etablissemang i Göteborg, men att, om medel härför kunde anskaffas på annat sätt, arméfördelningschefen icke hade något att erinra mot, att överskottsmedlen åtminstone delvis användes på av regementschefen föreslaget sätt.

Artilleri- och fortifikationsdepartementen hade för sin del kommit till den uppfattningen, att ett tidsenligt ordnande av förläggningen å Tånga hed utgjorde ett mera trängande önskemål än moderniseringsarbeten m. m. vid kasernetablissemang i Göteborg, varå erforderliga förbättringar syntes kunna verkställas successivt och i huvudsak med anlitande av ordinarie underhållsmedel. Beträffande det av regementschefen uppgjorda förslaget till förläggningens ordnande å Tånga hed finge artilleri- och fortifikationsdepartementen,

efter att i vad avsåge för inredning upptaget belopp å 21,000 kronor hava samrått med intendentsdepartementet, förorda förläggningsfrågans lösning på detta sätt.

Under återopande av det anförda hava artilleri- och fortifikationsdepartementen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna ifrågavarande den 2 december 1930 mellan chefen för Göta artilleriregemente och Göteborgs stads drätselkammare ingångna avtal (Bil. A),

dels ock medgiva, att den ersättning å 570,730 kronor, som enligt samma avtal skulle av staden till kronan utbetalas, finge disponeras sålunda, att därav toges i anspråk 300,000 kronor för uppförande av nya byggnader för ammunitionsförråd vid Kviberg samt 270,730 kronor för ordnande av förläggningsförhållandena å Tånga hed.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, innebär det mellan chefen för Göta artilleriregemente och Göteborgs stad träffade preliminära bytesavtalet, i huvudsak, att kronan till staden avstår mark till en sammanlagd areal av omkring 39.91 hektar samt befriar staden från vissa skyldigheter enligt bytesavtalet av den 9 och den 24 januari 1922, mot det att staden lämnar kronan vederlag dels i mark till en sammanlagd areal av cirka 61.62 hektar, dels genom utförande av vissa byggnads-, väg- och andra arbeten för regementets behov, dels ock i penningar, i den mån värdet av stadens övriga vederlag understiger värdet av kronans prestationer; i sistnämnda hänseende har förutsatts, att staden skall till kronan erlægga en till 570,730 kronor bestämd mellangift. Avtalet har, såsom förut nämnts, den 18 december 1930 godkänts av staden.

Departements-
chefen.

Enligt vad av utredningen framgår, tillföres Göta artilleriregemente genom det föreslagna bytet ökad, för övningar särskilt lämplig terräng. Även ur andra synpunkter synes mig avtalet vara för kronan tillfredsställande.

Den mark, som kronan genom bytet erhåller, överlämnas av staden med äganderätt, men är denna rätt såtillvida inskränkt, att kronan icke äger å området uppföra byggnader eller utföra anläggningar för annat ändamål än försvarsändamål. Enligt min mening bör, därest kronan skall biträda avtalet, detta jämkas därhän, att kronan erhåller rätt att utan stadens medgivande använda sistnämnda område även för andra statliga ändamål än försvarsändamål. För staden synes anledning saknas att motsätta sig en dylik jämkning, vilken torde böra verkställas på det sätt, att det å två ställen i moment 6:o i avtalet användas ordet »försvarsändamål» utbytes mot uttrycket »kronans eget behov».

Vid beräkning av värdet per ytenhet av den till byte föreslagna marken har — med undantag för ett område om cirka 0.87 hektar — följts ett av överlantmätaren Karl Svanbom avgivet värderingsutlåtande av den 4 mars 1930. Skälet för frångåendet av Svanboms värdering i fråga om nämnda område har av artilleri- och fortifikationsdepartementen angivits vara, att området av kronan redan år 1897 avgiftsfritt upplåtits till staden för att

disponeras för en folkskolebyggnad. Efter tagen del av Svanboms värderingsutlåtande och sedan jag vid besök å Kviberg förskaffat mig närmare kännedom om markförhållandena därstädes, har jag kommit till den uppfattningen, att någon anmärkning mot grunderna för uppskattningen av markvärdena icke med fog kan göras. Vid av mig verkställd granskning av de lämnade arealuppgifterna hava emellertid vissa av dessa befunnits felaktiga. Såvitt nu kan bedömas, skulle sålunda arealen av den mark, kronan överlåter å staden, vara något större än man vid beräklandet av parternas prestationer utgått ifrån. Jag anser därför nödvändigt, att de i bytet ingående markområdena underkastas förnyad uppmätning. Och jag förutsätter, att båda kontrahenterna underkasta sig den ändring i den nu till 570,730 kronor fixerade mellangiften, som föranledes av den utav mig ifrågasatta nymätningen.

Jag tillstyrker alltså, att det föreliggande avtalsförslaget godkännes av kronan under förutsättning, dels att moment 6:o) i avtalet jämkas på sätt jag nyss föreslagit, dels ock att Göteborgs stad — liksom ock givetvis kronan — underkastar sig den ändring av den i avtalet stipulerade mellangiften, som föranledes därav, att vid blivande uppmätning av markområdena dessas areal fastställes till andra siffror än de, vilka ligga till grund för de i avtalsförslaget gjorda beräkningarna av kontrahenternas prestationer.

Arméförvaltningens artilleri- och fortifikationsdepartement hava, i enlighet med vad chefen för Göta artilleriregemente hemställt, föreslagit, att det kronan enligt avtalet tillkommande kontanta vederlaget måtte få användas för uppförande av ett nytt artilleriammunitionsförråd för regementet vid Kviberg samt för ordnande av förlägningsförhållandena å Tånga hed.

Enär, såsom artilleri- och fortifikationsdepartementen påpekat, regementets nuvarande ammunitionsförrådsbyggnader skola vara utrymda och bortförda den 1 oktober 1933, måste ett nytt ammunitionsförråd uppföras före sagda dag. Kostnaderna för det nya förrådet anser även jag lämpligen böra bestridas av den från staden inflytande kontanta ersättningen. Då emellertid det för ifrågavarande nybyggnader av fortifikationsdepartementet beräknade beloppet, 300,000 kronor, synes alltför högt, bör medelsbehovet för ändamålet underkastas förnyad utredning och därvid undersökning ske, huruvida icke vissa i byggnadsplanen ingående arbeten möjligen kunna, såsom icke oundgängligen behövligen, uteslutas, ävensom huruvida de beräknade kostnaderna kunna genom vidtagande av förenklingar eller på annat sätt nedbringas.

Vad härefter angår Tånga hed, har jag vid personligt besök varit i tillfälle att konstatera, att de anmärkingar, som riktats mot förlägningsförhållandena därstädes, äro fullt berättigade. Anordningarna för personalens förläggning äro i hög grad otidsenliga och därtill synnerligen bristfälliga; härvid bör särskilt understrykas det otillfredsställande uti, att kronan för personalens inkvartering under de perioder, regementet under de årliga repetitionsövningarna förlägges till heden, icke tillhandahåller annat än tält. Vidare synas anordningarna för manskapets utspisning samt för hästarnas uppställande vara i trängande behov av förbättring. Jag har under dessa

förhållanden funnit det angeläget, att åtgärder nu vidtagas i syfte att de mera påtagliga bristerna i fråga om förläggningen komma att avhjälpas. Mot att kostnaderna härför bestridas av omförmälda ersättningsbelopp från Göteborgs stad har jag icke något att erinra. Emellertid håller jag före, att kostnaderna för förläggningens ordnande böra kunna väsentligt nedbringas i förhållande till den av myndigheterna angivna summan, 270,730 kronor.

Regementschefen har beträffande anordningarna för personalens förläggning väckt ett förslag, som går ut på, att för detta ändamål skulle uppföras flyttbara barackbyggnader av korrugerad plåt, invändigt försedda med träklädsel och golv ävensom kaminer. Förslaget synes beaktansvärt och skulle möjliggöra byggnadernas utnyttjande på annan plats, i händelse att förläggningen till Tånga hed framdeles av en eller annan anledning skulle komma att upphöra.

Den från Göteborgs stad erhållna mellangiften torde, i den mån den icke visar sig erforderlig för omförmälda byggnads- m. fl. arbeten, böra tillgodoföras lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna omförmälda den 2 december 1930 mellan chefen för Göta artilleriregemente och Göteborgs stads drätselkammare ingångna preliminära avtal under förutsättning, att staden godkänner de av mig föreslagna jämkningarna i detsamma;

dels medgiva, att den kronan tillkommande mellangiften må, efter Kungl. Maj:ts beprövande, i mån av behov disponeras för uppförande av nya byggnader för ammunitionsförråd vid Kviberg samt för ordnande av förläggningsförhållandena å Tånga hed;

dels ock medgiva, att blivande överskott å berörda mellangift må tillgodoföras lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

A. Broberg.

Bil. A.

Emellan Kungl. Maj:t och kronan genom chefen för Kungl. Göta artilleriregemente, här nedan benämnd kronan, samt Göteborgs stad genom dess drätselkammare, å andra avdelningen, här nedan benämnd staden, träffas härmed följande

A v t a l.

1:o) Med den rätt, kronan genom drätselkammarens upplåtelsehandling av den 28 april 1891 erhållit till landeriet Kviberg m. m. i stadens tolfte rote, avstår kronan till staden de områden, i areal innehållande tillhoppa omkring 39,91 hektar, av nämnda landeri m. m., som å härvid fogade karta »I» äro utmärkta med röd färgläggning, mot det att staden till kronan med äganderätt överlåter *dels* de inom stadsdelarna Kviberg och Utby i Göteborg belägna områden om tillhoppa omkring 61,5 hektar, som å härvid fogade karta »II» äro angivna med grön färgläggning, *och dels* det inom stadsdelen Kviberg belägna området om cirka 0,12 hektar, som å kartan »II» är utmärkt med gul färgläggning; varande bytet förenat med följande emellan kontrahenterna träffade överenskommelser:

2:o) Överlåtelsen till staden av de mellan Kvibergsvägen och Sävån belägna områdena omfattar även därå befintliga, kronan tillhöriga byggnader.

Åbyggnaderna å övriga till staden överlätna områden ingå däremot icke i överlåtelsen.

3:o) De till staden överlätna områdena, som av kronan överlämnas fria från inteckningar och annat ointecknat intrång än att vissa delar av de mellan Kvibergsvägen och Sävån belägna områdena äro utarrenderade till längst den 1 november 1935, tillträdas av staden den 1 oktober 1931 eller den tidigare dag, som kan mellan regementschefen och drätselkammarens andra avdelning överenskommas, dock med följande inskränkningar:

a) staden äger icke tillträda kronan tillhöriga åbyggnader å mellan Kvibergsvägen och Sävån belägna områden jämte till dessa byggnader hörande befintliga tillfartsvägar och planteringsland förrän den 1 april eller den 1 oktober, som först infaller näst efter det staden färdigställt de i moment 10:o) d) här nedan omnämnda bostadshusen jämte de därför erforderliga i moment 10:o) e) angivna gatu- och ledningsarbeten; skoland emellertid nämnda inskränkning i stadens rätt till tillträde till tillfartsvägarna bortfalla, därest staden i deras ställe på sin bekostnad ställer andra ändamålsenliga tillfartsvägar till förfogande;

b) innehavaren av de växthus, av vilka en del är belägen å den för Kvibergsvägens vidgning avsedda, å kartan »I» med röd färgläggning utmärkta marken, berättigas att hava samma del av växthusen avgiftsfritt kvarstående till den 1 november 1945, dock sker härigenom ingen inskränkning i den staden lagligen tillkommande rätt att efter expropriation få ifrågavarande del av växthusen avröjd;

c) kronan berättigas att till den 1 oktober 1933 avgiftsfritt innehava de i moment 2:o), andra stycket, här ovan avsedda byggnaderna med därtill hörande inhägnade områden och planteringsland samt nu befintliga tillfartsvägar eller i dessa senares ställe andra ändamålsenliga tillfartsvägar, som staden eventuellt kan komma att ställa till kronans förfogande;

d) de å kartan »I» med röd färgläggning och gul kantfärg utmärkta områden med i moment 3:o) e) här ovan omnämnda undantag tillträdas av staden den 1 oktober 1932 eller, för den händelse de i moment 10:o) a) här nedan omförmälda dräneringsarbetena då icke skulle vara slutförda och godkända, å den senare dag, då sådant godkännande lämnats.

4:o) Alla för eventuell lagfart å stadens i moment 1:o) och 2:o) omförmälda fång erforderliga kostnader betalas av staden.

5:o) De i moment 1:o) här ovan angivna, till kronan överlätna områden tillträdas av kronan den 1 oktober 1931, därvid områdena överlämnas fria från åbyggnader, in-teckningar och oin-tecknat intrång med de undantag härutinnan, att vissa fastigheter, av vilka delar ingå i de å kartan »II» med grön färgläggning utmärkta områden, besväras av en av Askims m. fl. häradsrätt den 1 september 1913, § 38, beviljad in-teckning, Kungl. Maj:t och kronan tillhöriga Trollhätte Strömmar och därinvid belägna fastigheter uti Trollhättans och Vassända-Naglums socknar i Älvsborgs län till säkerhet för rätt att framdraga och för all framtid bibehålla en högspänningsledning från statens transformatorstation vid Marieholm till Jonsered m. m., och att ett inom å kartan »II» med grön färgläggning betecknat område belägen areal om cirka 0.54 hektar, å kartan inramad med röd kantfärg, är utarrenderad för tiden till och med år 1934 och bebyggd med arrendatorn tillhöriga hus.

6:o) Till förmån för Göteborgs stad såsom ägare av den i stadsdelarna Gamlestaden och Kviberg belägna begravningsplatsen medgiver kronan, att å de genom detta avtal till kronan överlätna områden icke må uppföras byggnader eller utföras anläggningar för annat ändamål än försvarsändamål.

Därest kronan framdeles skulle finna sig icke längre behöva nyttja områdena eller del av dem för försvarsändamål, åligger det staden att på anfordran av kronan tillösa sig sådan för nämnda ändamål obehörlig mark jämte därå vid tillfället befintliga, kronan tillhöriga byggnader mot en ersättning till kronan, motsvarande värdet av byggnaderna ifråga jämte å marken under kronans innehav av densamma gjorda uppodlingar och förbättringar. I händelse av tvist rörande storleken av nyssnämnda ersättning skall densamma bestämmas av skiljemän i enlighet med vid tillfället gällande lag om skiljemän.

Vad staden sålunda tillöser sig, skall av kronan överlämnas till staden fritt från annan in-teckning och annat oin-tecknat intrång än som i moment 5:o) här ovan och i detta moment, 1:a stycket, nämnes.

Skulle kronan i stället för att påfordra fullgörandet av stadens nyssberörda lösningsskyldighet vilja upphäva det i första stycket av detta moment angivna servitutet, äger kronan rätt härtill, mot det att kronan till staden erlägger det belopp, som utgör skillnaden mellan det värde marken vid den tid, då servitutet ifråga skall upphävas, har, och värdet av vid tillfället befintliga, under kronans innehav av områdena gjorda uppodlingar och förbättringar, därvid eventuella åbyggnaders värde sålunda icke skall medräknas. Därest tvist skulle uppstå om storleken av det ersättningsbelopp, som sålunda skulle tillkomma staden, skall denna tvist avgöras genom skiljemän i enlighet med vid tillfället gällande lag om skiljemän.

Innan kronan tillträder de genom detta avtal till kronan överlätna områden, skall, för utronande av deras beskaffenhet, syn hållas av tre personer, utsedda på sätt nu gällande lag om skiljemän föreskriver. Protokoll skall hållas över syneförrättning och biläggas detta avtal.

Kostnader för syneförrättning skola gäldas av kronan och staden till hälften vardera.

7:o) För lagfart å kronans i moment 1:o) här ovan omförmälda fång erforderliga avstycknings- eller andra mättningsförrättningar bekostas av staden.

8:o) Kronan överlåter till staden äganderätten till den genom Kungl. Göta artilleriregementes försorg omkring 300 meter söder om regementets kasernetablissemang uppförda bron över Sävåån.

Regementet förbehålles emellertid rätt att utan ersättning till staden nyttja bron, så länge densamma bibehålles.

9:o) Staden fritages från fullgörande av följande i bytesavtal emellan staden och kronan av den 9 och den 24 januari 1922 angående mark omkring Kungl. Göta artilleriregementes kasern föreskrivna prestationer, nämligen:

a) den i till nyssnämnda bytesavtal hörande och i dess moment 8:o) a) omförmälda Bil. 2 föreskrivna bortflyttningen från regementets övningsfält av elektriska kraftledningar;

b) den i bytesavtalets moment 9:o) omförmälda skyldigheten att uppsätta hägnad mellan vissa av regementet och staden disponerade områden;

c) den i moment 12:o) i bytesavtalet omförmälda skyldigheten för staden i visst fall till omläggning av väg, i samband varmed jämväl övriga bestämmelser i samma moment upphävas;

d) kompensation i penningar respektive genom nybyggnad jämlikt bytesavtalets moment 3:o) och 4:o) för åbyggnaderna å lägenheten nr 10 och i det senare momentet omförmälda området om cirka 6,890 kvadratmeter, i samband varmed staden berättigas tillträda sagda genom bytesavtalet till staden överlåtna lägenhet och område, å kartan »I» utmärkta med grön färgläggning, med åbyggnader å den 1 april eller den 1 oktober, som först infaller, näst efter det staden färdigställt det i moment 10:o) b) här nedan omförmälda bostadshuset jämte de därför erforderliga, i moment 10:o) c) angivna väg- och ledningsarbeten.

10:o) Staden åtager sig att på sin bekostnad utföra följande arbeten för Kungl. Göta artilleriregementes behov, nämligen:

a) dränering av delar av regementets övningsfält i huvudsaklig överensstämmelse med den av kronan härigenom godkända dräneringsplan, som finnes återgiven i härvid fogade, av lantbruksingenjören C. B. Carlson den 10 februari 1928 avgivna promemoria med tillhörande ritning och kostnadsförslag samt påskrift den 15 april 1928 av Kungl. arméförvaltningens f. domäntjänsteman Bernh. Grill. Arbetet skall av staden påbörjas under år 1931 och vara avslutat under år 1932. Därest icke hela arbetet verkställes under år 1931, bör åtminstone den södra hälften av det till dränering avsedda området dräneras under nämnda år och återstoden under år 1932. Det åligger drätselkammarens andra avdelning att minst fjorton dagar före arbetets påbörjande därom underrätta chefen för Kungl. Göta artilleriregemente; skolandet denna underrättelse tillika innehålla meddelande om den uppdelning av arbetet, som eventuellt kan ifrågakomma;

b) uppförande å den s. k. Bellevuehöjden mellan Kvibergsvägen och Sävåån å plats, som å härtill hörande karta »I» utmärkts med brun färgläggning, av ett för regementets personal avsett bostadshus av trä med 3 lägenheter om resp. 5, 4, 3 rum med jungfrukammare, hallar och kök jämte badrum, w. c. och värmeledning samt inhägnad trädgårdsanläggning i huvudsaklig överensstämmelse med härvid fogade, av arkitekten Axel Forssén i maj 1928 uppgjorda skissritningar med tillhörande beskrivning;

c) iordningställande, resp. nyanläggning av en cirka 200 meter lång och 3 meter bred väg till det under moment 10:o) b) här ovan upptagna bostadshuset samt anläggande av för detsamma erforderliga ledningar för vatten,

avlopp (bland annat för w. c.), gas och elektricitet i huvudsaklig överensstämmelse med kostnadsförslag, upprättade den 5 oktober 1928 av gatu-
chefen Arth. Hultman, den 6 i nämnda månad av dåvarande vattenlednings-
chefen T. Glosemeijer, den 10 i samma månad av överingenjören A. T. Hall
och den 12 i samma månad av överingenjören G. H. Grauers, jämte till de
tre förstnämnda kostnadsförslagen hörande ritningar.

Arbetena under moment 10:o) b) och c) här ovan skola så bedrivas, att
bostadshuset kan tagas i anspråk för sitt ändamål den 1 oktober 1933, till
vilken dag sålunda jämväl nyssnämnda väg- och ledningsarbeten skola vara
slutförda;

d) uppförande inom ett väster om regementets kasernbyggnad beläget, å
kartan »I» med blå färgläggning utmärkt område av 7 för regementets per-
sonal avsedda dubbelhus av trä, d. v. s. 14 hus, som sammanbyggts två
och två, innehållande sammanlagt 22 lägenheter om 2 rum och kök, två
lägenheter om 1 rum och kök och två lägenheter om 3 rum och kök, samt-
liga försedda med badrum, värmeledning och w. c. samt inhägnad trädgårds-
anläggning.

Husen skola uppföras i huvudsaklig överensstämmelse med härvid fogade,
av arkitekten Forssén i april 1928 uppgjorda skissritningar med tillhörande
beskrivning, utom ifråga om däri intagna kostnadsberäkning;

e) utläggning till 6.5 meters bredd, därav 4.5 meter till körbana och 2
meter till gångbana, av en i preliminärt förslag till stadsplan till delvis 22
och delvis 28 meters bredd upptagen trädplanterad gata från Kvibergsvägen
till det under moment 10:o) d) här ovan angivna bostadsområdet samt för
anläggande av för detta erforderliga ledningar för vatten, avlopp (bland
annat för w. c.), gas och elektricitet ävensom bortflyttning av en bäck från
området i huvudsaklig överensstämmelse med de i moment 10:o) c) här ovan
omförmälda kostnadsförslag och ritningar.

Arbetena under moment 10:o) d) och e) här ovan skola så bedrivas, att
bostadshusen kunna tagas i anspråk för sitt ändamål den 1 oktober 1933,
till vilken dag sålunda jämväl i sistnämnda moment angivna gatu- och led-
ningsarbeten skola vara slutförda.

I detta moment avsedda ledningar bliva, i den mån de komma att fram-
dragas över staden tillhörig, av kronan icke disponerad mark, stadens egen-
dom och underhållas av staden;

f) nyanläggning inom regementets område öster om kasernbyggnaderna
av två 5 meter breda vägar om respektive cirka 130 och 320 meters längd,
å kartan »I» utmärkta med svart färgläggning, enligt av gatu-
chefen Arth. Hultman den 5 oktober 1928 upprättat kostnadsförslag med tillhörande rit-
ning, vilket arbete skall vara slutfört före den 1 oktober 1932;

g) avgrusning före den 1 juni 1932 mellan Kvibergsvägen och den i mo-
ment 8:o) omförmälda bron över Sävån befintliga vägen;

h) underhåll av nyssnämnda bro ävensom, så länge densamma bibe-
hålles, av den i moment g) omförmälda vägen mellan Kvibergsvägen och
bron; och

i) den kronan såsom innehavare av mark utmed Kvibergsvägen even-
tuellt åliggande renhållning av nämnda väg.

11:o) Anmärkningar, som från kronans sida kunna komma att göras mot
utförandet av de staden enligt moment 10:o) a)—g) här ovan åliggande ar-
beten, skola av regementschefen skriftligen framställas hos drätselkammarens
andra avdelning, beträffande de i moment 10:o) a) omförmälda dränerings-
arbetena inom två år och beträffande övriga arbeten senast inom ett år efter
det respektive arbete enligt detta avtal skolat vara färdigställt eller, om ar-
betet ej slutförts inom sålunda bestämd tid, senast inom två respektive ett
år efter det arbetet avslutats.

Besked i anledning av anmärkning skall av avdelningen lämnas regementschefen inom två månader efter det anmärkning kommit avdelningen tillhanda.

Godkännes anmärkning av avdelningen, skola sålunda erforderliga kompletteringsarbeten av staden under samråd med regementschefen verkställas, så snart lämpligen kan ske, dock senast inom ett år efter anmärkningen kommit avdelningen tillhanda.

Därest avdelningen däremot icke skulle finna anmärkning befogad, skall eventuell tvist härom avgöras av skiljemän, utsedda i enlighet med vid tillfället gällande lag om skiljemän.

12:o) Staden förbinder sig vidare att till kronan den 1 oktober 1931 utbetala en kontant ersättning av femhundrasjuttiotusensjuhundratrettio (570,730) kronor.

Beloppet insättes å Kungl. arméförvaltningens giroräkning hos riksbanken.

13:o) Såsom särskild ersättning för tillträdet till de vid Kvibergsvägens vidgning avsedda, å kartan med röd färgläggning betecknade delarna av lägenheten Bellevue skall staden till lägenhetens nuvarande arrendator utgiva ettusen (1,000) kronor. Beloppet utbetalas i stadskassan den 1 oktober 1931.

14:o) För de delar av landeriet Kviberg m. m. i stadens 12 rote, som kronan efter ikraftträdandet av detta avtal innehar på grund av i moment 1:o) här ovan omförmälda upplåtelsehandling av den 28 april 1891, skall fortfarande utgå samma avgäld oavkortad, som stadgats i nämnda upplåtelsehandling, varför någon avgäld icke skall utgå för den mark, som genom särskilt avtal av den 26 mars 1930 emellan kronan och staden utan ersättning överlåtits till kronan.

15:o) Staden förbinder sig att vid antagande av förslag till särskilda stadsplanebestämmelser för användande av de å kartan »I» med röd färgläggning och gul kantfärg utmärkta områden tillse, att de föreslagna bestämmelserna icke komma att medgiva områdenas utnyttjande för industriella ändamål.

16:o) Detta avtal är giltigt endast under förutsättning, att detsamma godkänts av Kungl. Maj:t och kronan samt stadsfullmäktige i Göteborg före den 1 juli 1931.

Av detta avtal äro upprättade två likalydande exemplar, av vilka chefen för Kungl. Göta artilleriregemente samt Göteborgs drätselkammars andra avdelning erhållit ett vardera.

Göteborg den 2 december 1930.

OSCAR OSTERMAN.

Chef för Kungl. Göta artilleriregemente.

/G. Harald Spens.

Göteborg i drätselkammaren, å andra avdelningen, den 2 december 1930.

AUG. ÅKESSON.

C. O. FORSELIUS.

ANDERS NYLÉN.

KNUT PETERSSON.

JULIUS HOLM.

RAGNAR ANDERSSON.

PATRIK RYDBECK.

/Fr. Gustafson.